

CONSIDERAȚII PRIVIND SEMNIFICAȚILE ROMÂNEȘTI ALE UNOR CONCEPTE FUNDAMENTALE ALE NOII SOCIETĂȚI

Conf.dr.ing. Nicolae-George DRAGULANESCU

Universitatea Politehnică București, Facultatea de Electronică și Telecomunicații

nicudrag@artelecom.ro

REZUMAT

Întrucât conceptele anglofone « *information* », « *communication* » și « *knowledge* » -- ca și cele francofone corespunzătoare « *information* », « *communication* » și « *connaissance* » -- sunt traducibile în limba română mai nuanțat, fie ca proces-cauză, fie ca produs-efect, prin “*informare*”/ “*informație*”, respectiv „*comunicare*”/ „*comunicație*” și “*cunoaștere*”/ “*cunoștințe*”, autorul a constatat unele **diferențe importante de abordare în limba română a semnificației unor concepte esențiale** privind noua societate post-industrială.

Astfel sunt, de exemplu, unele concepte devenite **deja uzuale în limba română** ca „știința informării”, „știința comunicării”, „tehnologia informației”, „societatea cunoașterii”, „managementul cunoașterii”, etc. ale căror semnificații diferă mai mult sau mai puțin de semnificațiile conceptelor anglofone/ francofone respective („*information science*”/ „*science de l’information*”, „*communication science*”/ „*science de la communication*”, „*information technology*”/ „*technologies (techniques) de l’information*”, „*information society*”/ „*société de l’information*”, „*knowledge society*”/ „*société des connaissances*”, „*knowledge management*”/ „*gestion des connaissances*”, etc.).

Autorul – profesor vizitator în mai multe universități franceze și americane – demonstrează aceste diferențe de abordare/ semnificație și propune unele soluții.

ABSTRACT

CONSIDERATIONS CONCERNING ROMANIAN MEANINGS OF SOME FUNDAMENTAL CONCEPTS OF THE POST-INDUSTRIAL SOCIETY

The English language concepts “*information*”, “*communication*” and “*knowledge*” - like the relevant French language ones “*information*”, “*communication*” and “*connaissance*” – could be translated into Romanian language, with some shade of meaning, either as a process-cause, or as a product-effect. Based on this approach, the author found out some very important differences of approach in Romanian language of the meanings of some essential concepts related to the post-industrial society.

The author – a Visiting Professor in several French and North-American universities – shows and supports these differences of approaches/ meanings and proposes some solutions.

Introducere

Termenii românești reprezentând conceptele fundamentale ale noii societăți post-industriale - denumită la noi „societate informațională”, „societate a cunoașterii”, etc - provin în general din traducerea termenilor respectivi din limbile engleză sau franceză. Dar pentru oamenii de știință anglofoni sau francofoni, *semnificațiile acestor concepte* sunt în permanentă evoluție și constituie încă obiectul a numeroase dezbateri, fiind departe de-a se fi obținut o confortabilă unanimitate (impusă, eventual, de un for științific național sau internațional !). În plus, dificultățile de abordare a multitudinii de perspective oferite pot fi considerabil sporite atunci când apar evidente unele *tendențe de monopolizare a noilor concepte* din partea unor reprezentanți ai anumitor domenii/ discipline științifice, specialități, ocupații sau profesii. Astfel este dificil să se adopte traduceri optime în limba română...

1. Conceptul „*information*”

Având în vedere dualitatea semnificațiilor acestui termen în limba engleză/ franceză, el se traduce în limba română (Fig.1.1) atât prin « *informare* » (ca proces-cauză) cât și prin

«informație» (ca produs-efect). Ținând cont și de relația de cauzalitate dintre cele două concepte, este evident că nu orice proces de *informare* conduce la obținerea *informației* ca produs, dar, în schimb, orice *informație* este rezultatul unui proces de *informare*.

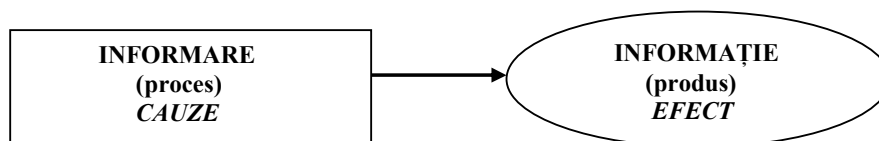

Fig.1.1

"Informația" și "informarea" reprezintă în prezent, mai mult decât oricând, concepte esențiale ale vieții și activității oamenilor. În plus, pentru tot mai multe organizații, *informația* constituie astăzi **una din cele mai valoroase și importante resurse** ale lor¹.

Conceptul "*informație*" (în engleză doar la singular) ar putea fi definit ca fiind o <colecție de fapte> (reprezentând răspunsuri la întrebări esențiale ca *ce?*, *unde?*, *când?*, *cine?*) organizate astfel încât valoarea lor să fie superioară sumei valorilor faptelor respective, în sine. Acest concept nu trebuie să fie confundat cu alte concepte apropiate ca, de exemplu, "*date*" (referitor la fapte primare, <brute>) și "*cunoștințe*" (referitor la răspunsurile date altor întrebări esențiale precum *de ce?*, *pentru ce?* și *cum?*). În consecință, "*informația*" poate fi definită ca reprezentând **date organizate**, iar "*cunoștințele*" ca fiind **informație înțeleasă**.

Dar, pentru ca o informație să aibă o anumită valoare - de exemplu pentru manageri și alte cadre de decizie - ea trebuie să fie simultan cât mai *accesibilă, completă, economică, fiabilă, flexibilă, oportună, precisă, relevantă, sigură și verificabilă*. Calitatea unei informații se determină evaluând în mod adecvat fiecare din aceste caracteristici și comparând-o cu anumite criterii prestabilite de conformitate (acceptare) / neconformitate (respingere).

1.1. Conceptul « information science »

Conform unei prime definiții² (datând din 1962) „*Știința informației este știința care investighează proprietățile și comportamentul informației, forțele care guvernează fluxurile informaționale și mijloacele de procesare a informației, în scopul optimizării accesibilității și utilizabilității ei. Procesele în care este implicată informația sunt: organizarea, difuzarea, colectarea, stocarea, regăsirea, interpretarea și utilizarea informației.*”

O definiție similară dar mai amplă³ (formulată în 1968) este următoarea: „*Știința informației este știința care investighează proprietățile și comportamentul informației, forțele care guvernează fluxurile informaționale și mijloacele de procesare a informației, în scopul optimizării accesibilității și utilizabilității ei. Ea se referă la acele cunoștințe care privesc colectarea, organizarea, stocarea, regăsirea, interpretarea, transmiterea, transformarea și utilizarea informației. Acestea includ cercetarea reprezentărilor informației atât în sistemele naturale cât și în cele artificiale, utilizarea codurilor pentru eficientizarea transmiterii mesajelor precum și studiul echipamentelor și tehnicilor de prelucrare a informației (ca, de exemplu, calculatoarele și echipamentele lor periferice). Ea este o știință interdisciplinară derivată din și în relație cu domeniile științifice <clasice> ca: matematica,*

¹ Banciu,D., Dragulianescu,N., Moșu,A. - *Informația și întreprinderea competitivă*, InfoDocRom, București, 1998

² Flood, Barbara, *Drexel's Information Science M.S Degree Program 1963-1971; An Insider's Recollection* Journal of ASIS, 51 (12), 2000

³ Borko, H., *Information Science: What Is It?* în *American Documentation* (publicația editată de ADI), ianuarie 1968. Borko era unul din managerii organizației Information Systems Technology Staff System Development Corporation, din Santa Monica, California

logica, lingvistica, psihologia, informatica, cercetarea operațională, artele grafice, comunicațiile, știința bibliotecilor, managementul, etc.”

Transferul cunoștințelor între oameni și generații, în scopul facilitării evoluției societății umane, reprezintă *funcția* de bază a științei informației⁴.

Știința informației s-a dezvoltat, în principal, pe baza cunoștințelor acumulate pe parcursul câtorva secole în domeniile *biblioteconomiei, arhivisticii, documentării și jurnalismului*. În prezent, **știința informației și tehnologia informației reprezintă bazele societății informaționale**. Dar, spre deosebire de "strămoșii" săi mai sus menționați - preocupați în principal de procesele de *prelucrare și transfer ale documentelor* (în special din hârtie, ca suport al informației) - știința informației are în vedere și procesele care preced și urmează **proceselor de prelucrare și transfer ("comunicare") ale informației: procesul de generare a informației**, respectiv **procesul de utilizare a informației**.

Maximizarea eficienței și efectivității tuturor acestor procese precum și optimizarea accesibilității și utilizabilității informației reprezintă principalele *obiective* ale cercetărilor întreprinse în știința informației.

În prezent, știința informației este *considerată a fi "o știință foarte specifică ce are în vedere doar bazele - și nu conținutul integral - al științelor și tehnologiilor referitoare la informație"*. **Știința informației nu este o știință pluridisciplinară atotcuprinzătoare ci o știință interdisciplinară tipică**. Ea are ca obiecte de studiu: **procesul "informare", produsul imaterial „informație” și starea de conștientizare („a fi informat”)**.⁵

1.2. Conceptul « information technology »

Conceptul francez <noile tehnologii informaționale și comunicaționale> (NTIC) – denumite astfel întrucât majoritatea lor a fost dezvoltată pe parcursul ultimelor două decenii – reprezintă acele „tehnologii și tehnici care permit *generarea, procesarea, stocarea, regăsirea, comunicarea și utilizarea informației* prin mijloace electronice sau optice, *indiferent de forma ei (texte, sunete, imagini) și fără constrângeri determinate de distanță, timp și cantitatea de informație*”⁶.

În accepțiunea americană, <tehnologiile informaționale> includ atât <tehnologiile neconvenționale/ electronice/ optice> mai sus menționate cât și <tehnologiile convenționale/ clasice> (vorbirea, scrierea, citirea, etc.).

În România, Academia Română a formulat⁷ următoarea definiție a <științei și tehnologiei informației>: „domeniu multidisciplinar al științei și tehnologiei care stă la baza societății informaționale și care cuprinde: Substratul fizic al informației, Telecomunicații și teoria semnalelor, Software, Sisteme informatice, Informatica teoretică și teoria informației, Internet-Web, Automatica și teoria sistemelor, Aplicații specifice în cele mai diverse domenii de aplicație. Aceste părți ale științei și tehnologiei informației aparțin ingineriei electrice, informaticii, economiei, sociologiei, culturii, presei, medicinei, etc.”

⁴ Dragulănescu, N. - *Science et techniques de l'information. Genèse et évolution* (în limba franceză), Ed. AGIR, București, 1999

⁵ Debons, A. - *Information Science - Forty Years of Teaching*, Proceedings of the ISECON 2000, Philadelphia, Pennsylvania, Nov. 2000

⁶ x x x - *Recommendations to the European Council. Europe and the Global Information Society*, CEE, Brussels, 1994

⁷ Definiție aprobată de Adunarea Generală a Academiei Române din 24 noiembrie 1998.

1.3. Conceptul « information society »

Conform unor cercetători americani⁸, noua societate post-industrială - cunoscută și sub numele de „societate informațională” - este aceea societate umană caracterizată prin următoarele **aspecte**:

„1. *Forța de muncă este concentrată în special în domeniile serviciilor profesionale și tehnice, depășind cantitativ forța de muncă din sectoarele extractive (agricultură, minerit, piscicultură, silvicultură) - ce sunt dominante în societățile preindustriale - și din sectoarele industriale - ce sunt dominante în societatea industrială.*

2. *Noua societate este tot mai mult influențată de interacțiunile dintre oameni care devin predominante față de interacțiunile oamenilor cu natura sau cu procesele de prelucrare a resurselor naturale.*

3. *Cele mai importante organizații sunt universitățile, institutele de cercetare științifică, laboratoarele industriale, bibliotecile.*

4. *Dezvoltarea economică este asigurată de industriile ce aplică progresele științei și tehnicii mondiale.*

5. *Resursa primară a oricărei organizații este reprezentată de capitalul uman.*

6. *Politicile macroeconomice esențiale sunt politica în domeniul științei și politica în domeniul educației.*

7. *Problema structurală esențială este reprezentată de echilibrarea sectoarelor public și privat din economie.”*

Într-o celebră antologie de lucrări referitoare la impactul și consecințele noii societăți, cercetătorul american F. Webster⁹ consideră că, în cadrul ei, „**informația și comunicațiile devin predominante, definind și modelând acțiunile și interacțiunile oamenilor și organizațiilor**” și că societatea informațională poate fi analizată pe **cinci planuri** (care interacționează în multiple moduri): *tehnologic, economic, ocupațional, spațial și cultural*. La rândul său, acest plan cultural se referă la: sistemul educațional, sistemul de guvernare locală și centrală, sistemul de valori și morala, credințele, miturile, etc.

Conceptul "societate informațională" ar putea fi definit în mod simplu ca fiind societatea în cadrul căreia *majoritatea populației active lucrează în sectorul informațional - fiind implicată în crearea, procesarea, distribuirea și/ sau utilizarea informației -*, astfel încât depășește cantitativ populația activă din celelalte sectoare (agricol, industrial și al serviciilor).

De remarcat că în Franța se utilizează conceptul (parțial redondant) „societate informațională și comunicațională”.

1.4. Propuneri

În România se utilizează în mod corect conceptele „societate informațională” și „tehnologie informațională” (sau „tehnologia informației”).

În anumite universități românești, în cadrul unor secții de biblioteconomie, au fost organizate cursuri de „știința informării”; acesta este un concept care corespunde doar foarte parțial semnificației actuale a conceptului „information science”. Având în vedere observațiile prezentate la punctul 1.1. propunem **utilizarea exclusivă a termenului “știința informației”**.

2. Conceptul „communication”

Având în vedere dualitatea semnificațiilor acestui termen în limba engleză/ franceză, el se traduce în limba română (Fig. 2.1) atât prin « *comunicare* » (ca proces-cauză) cât și prin

⁸ XXX *The Information Society: Issues and Answers*, American Library Association, ORYX Press, 1978

⁹ Webster, F., *What Information Society ?* în Albert, D.S. and Papp, D.S. *The Information Age: An Anthology on Its Impact and Consequences*, 1997 (<http://www.ndu.edu/ndu/inss/books/Anthology1/part1.html>)

« *comunicație* » (ca produs-efect). Ținând cont și de relația de cauzalitate dintre cele două concepte, este evident că nu orice proces de *comunicare* conduce la obținerea *comunicației* ca produs, dar, în schimb, orice *comunicație* este rezultatul unui proces de *comunicare*.

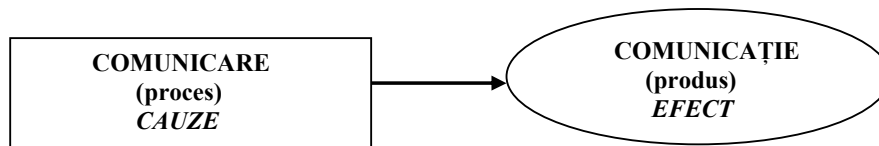

Fig. 2.1

Comunicarea este de fapt un fenomen social și psihologic, foarte complex. Ea este o “transmisie de semnificație” sau o “transmisie intenționată a informației” și nu trebuie să fie confundată cu “transmisia neintenționată a informației” (un fenomen pur fizic reprezentat de un transfer de energie). Comunicarea, ca proces, poate fi verbală, scrisă sau non-verbală. Ca urmare a „comunicării”, între părțile comunicante se stabilește o „comunicație” .

2.1. Conceptul « *communication science* »

Comunicarea este *doar unul* din procesele fundamentale investigate de știința informației.

În consecință, “communication science” poate fi considerată ca o **subdiviziune** a “information science”. Numărul publicațiilor științifice periodice existente actualmente în lume în aceste domenii este de circa **20** în „communication science” și de circa **50** în „information science”. Logic ar fi trebuit deci să se traducă acest termen în limba română prin “știința comunicației” sau „știința comunicațiilor”. Această nouă știință s-a dezvoltat în principal în legătură cu fenomenul mass-media și este studiată în secțiile de jurnalism/ziaristică ale anumitor universități din România, sub denumirea de „știința comunicării”.

2.2. Propunere

Este corectă actuala denumire “ministerul comunicațiilor” față de denumirea veche “ministerul telecomunicațiilor” (întrucât „telecomunicațiile” reprezintă de fapt un termen pleonastic) dar **ar trebui preferat termenul „știința comunicației” față de termenul „știința comunicării”** (care a influențat la noi preferința pentru termenul “știința informării”).

3. Conceptul „knowledge”

Având în vedere dualitatea semnificațiilor acestui termen în limba engleză, el se traduce în limba română (Fig. 3.1) atât prin « cunoaștere » (ca proces-cauză) cât și prin « cunoștințe » (ca produs-efect). Ținând cont și de relația de cauzalitate dintre cele două concepte, este evident că nu orice proces de *cunoaștere* conduce la obținerea *cunoștințelor*, ca produs, dar, în schimb, orice *cunoștință* este rezultatul unui proces de *cunoaștere*.

La capitolul 1 “*cunoștințele*” au fost definite ca fiind “informații înțelese”. Ele se obțin prin “*cunoaștere*” iar semnificațiile lor sunt transmisibile prin „*comunicare*”.

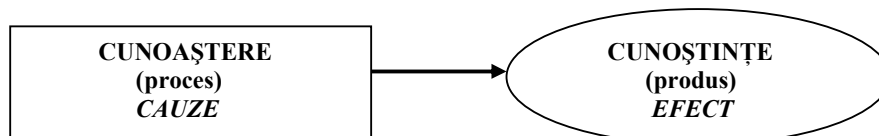

Fig. 3.1

3.1. Conceptul « *knowledge science* »

Progresele realizate în informatică au permis trecerea de la operațiile aritmetice la operațiile logice. Treptat, s-a putut astfel trece de la *prelucrarea datelor* la *prelucrarea informației* iar, în perspectivă, se va trece la *prelucrarea cunoștințelor*. „Știința cunoștințelor” este o abordare integratoare bazată pe știința informației, informatică, inteligența artificială, etc. având ca scop sprijinirea obținerii cunoștințelor umane.

3.2. Conceptul « *knowledge management* »

O definiție¹⁰ a acestui concept este următoarea: “sistem de inițiative, metode și instrumente utilizate pentru a crea un flux optimal de *cunoștințe* în scopul obținerii succesului întreprinderii și al satisfacerii clienților acesteia”. Acest concept a fost tradus în limba franceză, inițial, în patru moduri diferite: „gestion de la connaissance”, „gestion des connaissances”, „management de la connaissance”, „management des connaissances”. Ulterior, acest concept a fost echivalat cu expresiile: „capitalisation des connaissances”, „mémoire de l’entreprise”, „gestion des retours d’expérience”, „gestion de l’immatériel”, “entreprise/ organisation apprenante”, etc...De remarcat orientarea spre *produsul-effect* (<cunoștințe>) precum și renunțarea la traducerea *in litera* conceptului originar anglofon, în favoarea unor expresii *in spiritul* acestui concept, dar mai apropiate de înțelegerea și sensibilitatea cititorului francofon.

Un concept similar este « knowledge manager »...

În limba română circulă (e drept, rar !) termenul „managementul cunoașterii”...

3.3. Conceptul « *knowledge society* »

Acest termen este, de fapt, o altă denumire acordată în literatura de specialitate, actualei societăți post-industriale („information society”, „information age”, „knowledge age”) edificate sau în curs de edificare în statele dezvoltate industrial. Având în vedere argumentele mai sus menționate, considerăm că **este corectă traducerea „societatea cunoștințelor”**.

3.4. Propuneri

Întrucât cunoașterea de dragul cunoașterii (adică fără să conducă la obținerea de cunoștințe) este *ineficientă* și deci, în final, inacceptabilă într-o societate pragmatică, iar termenul “societatea cunoașterii” reflectă doar foarte parțial ampla realitate a societății post-industriale, **este preferabil termenul “societatea cunoștințelor”**. Ar mai trebui însă precizat - *la noi, măcar inițial* - că, în această expresie, nu este vorba de relațiile umane binecunoscute, ci de ingredientele absolut necesare progresului societății umane!!!...

Concluzii

Întrucât termenii “*știința informării*”, “*știința comunicării*”, “*managementul cunoașterii*”, “*știința cunoașterii*”, “*societatea cunoașterii*” nu reflectă corect și integral semnificațiile conceptelor anglofone și francofone din care provin prin traducere, **este preferabilă** - din considerentele mai sus menționate - **utilizarea termenilor “știința informației”, “știința comunicației”, “managementul cunoștințelor”, respectiv „societatea cunoștințelor”**.

¹⁰ Michel Jean, *Le Knowledge Management entre effet de mode et (ré)invention de la roue*, în „Documentaliste – Science de l’information”, vol.38, no.3-4/2001